

ПЕТРО ЗУБ – ПОЕТ, КОМПОЗИТОР, ПЕДАГОГ

Збірник тез доповідей

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мов і методики їх викладання

ПЕТРО ЗУБ - ПОЕТ, КОМПОЗИТОР, ПЕДАГОГ

Збірник тез доповідей
науково-практичної інтернет-конференції,
присвяченої 90-річчю
з дня народження П. Г. Зуба

Чернігів
2023

УДК 78:821.161.2](082)

ПЗ0

Члени оргкомітету:

Мірошник І. В. – завідувачка кафедри мов і методики їх викладання, кандидатка педагогічних наук, доцентка;

Мамчич О. Б. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мов і методики їх викладання;

Янко Н. О. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мов і методики їх викладання;

Дженджеро О. Л. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мов і методики їх викладання;

Максак І. В. – викладачка кафедри мов і методики їх викладання.

Відповідальна за випуск – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мов і методики їх викладання *Н. О. Янко*.

П 30 Петро Зуб – поет, композитор, педагог : збірник тез доповідей науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю з дня народження П. Г. Зуба (22 листопада 2022 року). Чернігів : НУЧК, 2023. 58 с.

У збірнику подано тези доповідей науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю з дня народження Петра Григоровича Зуба, у яких висвітлено його життєвий шлях і багатогранність літературно-мистецької діяльності.

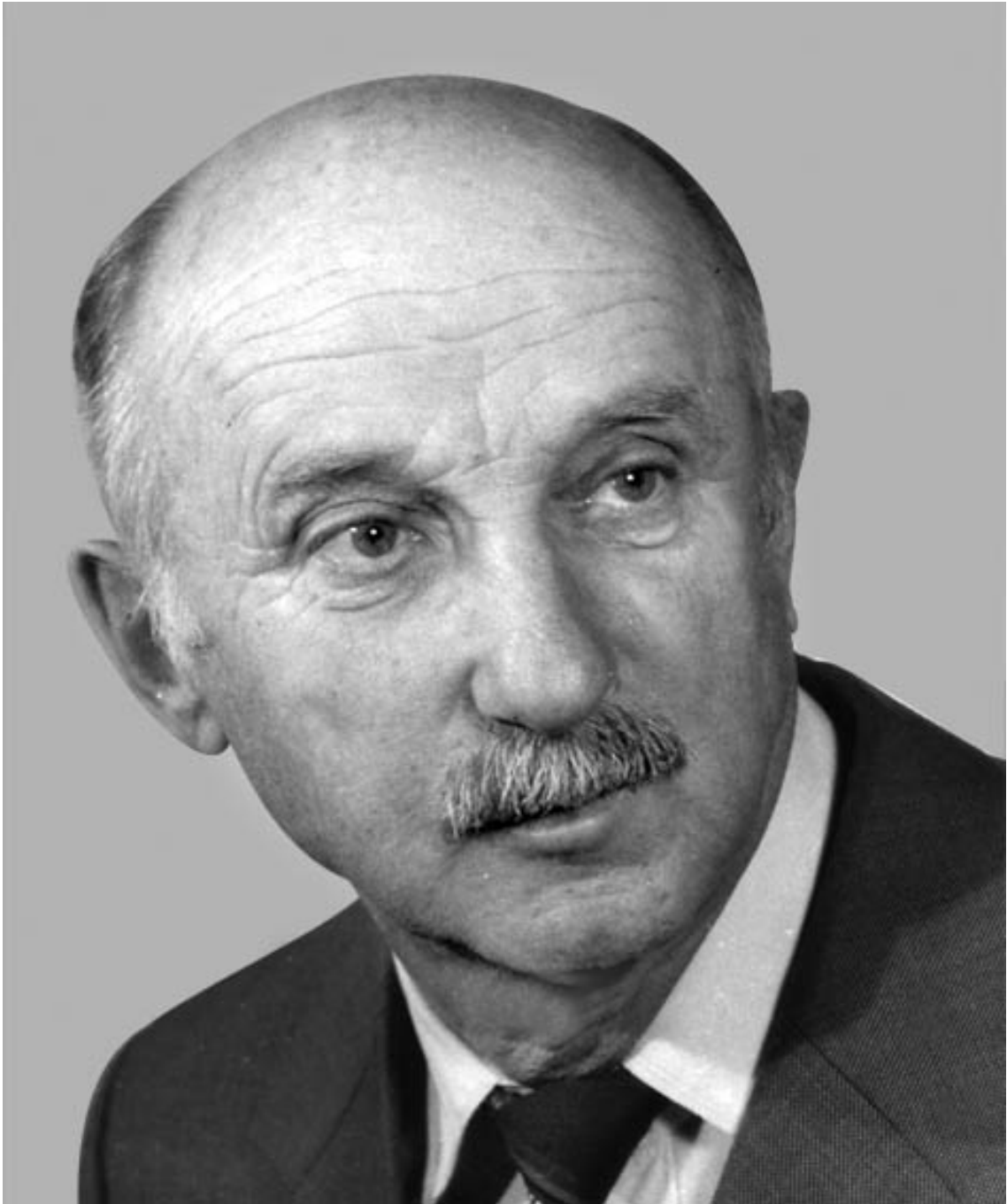
УДК 78:821.161.2](082)

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень
відповідальність несуть автори.

*Рекомендовано до друку на засіданні кафедри мов і методики їх викладання
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(протокол № 10 від 4 травня 2023 року).*

© Автори тез доповідей, 2023

© НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023

*Я ще не все сказав... Останнє слово
Прибережу для внука в світлий час.
Нехай воно розквітне малиново
Без утиску, без туги і образ.*

Петро Зуб

ДОЛЯ (до 90-річчя Петра Зуба)

*Світлій пам'яті Викладача, Поета,
Композитора, Художника*

Неповторний світ людської мудрості оточує нас із перших сторінок творчого здобутку Петра Григоровича Зуба, поета, письменника, педагога, композитора, непересічної ОСОБИСТОСТІ, чия творчість вражає натхненням життя, щасливого сприйняття світу, безмежної любові до народу і рідного краю.

У блакиті неба, у сонячних променях відчуваєш наснагу позитиву в ставленні до звичних речей, у радощах і печалях століття, у турботах про мирське і вічне, у безмежності поклику юного серця МИТЦЯ.

Чим приваблює нас, сучасників, і зовсім молодих натхненників його СЛОВО, МУЗИКА його звуків, іноді несподіване сприймання минулого та майбутнього? Творчість безмежно поетичної душі у всіх її проявах, нестандартного, критичного осмислення, милозвучність поетичного благання!

Разом із ним крокуємо стежками юності, зрілого бажання відчувати усю повноту і силу світу, бажання зазирнути у майбутнє завжди і в усьому.

Перегортаємо сторінки історії країни, її важкого, безмежного горя, світлої надії на щасливе блукання її світами під легкокрилим вітром змін і любові. Саме віра, надія, любов обіймають душу, дозволяють нам кохати так, як кохав він кожному мить цього неповторного світу.

Ми з вами, пане Поете, будемо гідні Вашої мудрої Долі педагога, вченого, наставника, крокуючи у майбутнє!

*Ти був, Поете, чуйним і привітним,
Благало Слово радісних долонь,
Ти був і в музиці натхненням, ненаситним,
І читача, і співака чекав полон...
Людина, Особистість незбагненна,
І посмішка у вусах залягла,
Тримав ти Слова вітерець блаженний
В обіймах солов'їного крила...
Не був, а є і завжди будеш жити,
І огортатиме століття небеса,
Ми Там зустрінемося, зірками оповиті,
Згадаємо і будні, і слова...
Хай буде чистим Слово поетичне,
Жага життя у цей зухвалий час,
І погляд Майстра у натхненні звичнім
Під захист Долі ще врятує нас...*

*Олена МАМЧИЧ,
докторка філософії у галузі педагогіки*

ПРО ПЕТРА ГРИГОРОВИЧА ЗУБА

Зуб Петро Григорович народився 22 листопада 1932 року в селі Ковалівка Шишацького району Полтавської області.

Закінчив Полтавське музичне училище імені Миколи Лисенка, згодом – Київську консерваторію імені Петра Чайковського.

Викладав у Великих Сорочинцях, Гадячі, Глухові. 1961 року приїхав до Чернігова, де почав працювати доцентом Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г. Шевченка. Із Петром Зубом пов'язане становлення факультету початкового навчання ЧДП імені Т.Г. Шевченка, якому він віддав 43 роки життя.

Заслужений працівник культури України.

Відмінник народної освіти.

Член Національної спілки письменників України.

Лавреат обласної літературної премії імені Михайла Коцюбинського.

Автор численних поетичних і прозових творів, публіцистичних книг, збірок пісень.

Помер 20 жовтня 2007 року. Похований на кладовищі «Яцево» у м. Чернігові.

Ірина Хохол, Анастасія Полубень

IV курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Б. Мамчич

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ П. Г. ЗУБА

Петро Григорович Зуб увійшов в історію української культури як видатний поет, прозаїк, композитор і педагог. Із дитинства Петрусь, як лагідно його називала мати до останніх днів свого життя, любив малювати і співати, грав на кількох музичних інструментах. Згадуючи тяжкі воєнні й повоєнні роки, П. Зуб розповідав: «Від голоду й холоду напівсирітського дитинства найбільше рятувало материнське тепло, піклування й затишок бабусі Тетяни та діда Миколи... А ще пісні та музика, на які були щедрими односельці» [1, с. 178]. На запитання «З чого розпочалася його музична діяльність?» завжди із посмішкою відповідав: «З маминого гребінця... І на святки, і недільного дня на широке дідове подвір'я часто сходилися мого дядька Івана друзі. І оживали скрипка й гармонія, думка і балалайка. А мені, малому хлоп'яті, давали в руки гребінець і лукаво підморгували: давай, мовляв. І витинав я на тому гребінці – як тільки міг» [1, с. 168].

Після закінчення сьомого класу школи П. Г. Зуб вступив до Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка на відділення народних інструментів. Навчаючись у класі домри (викладачі – Г. Замай і А. Сідак), він опановував мистецтво вокального і хорового співу, освоював гру на духових інструментах, активно займався фольклористичною діяльністю.

Закінчивши музичне училище, деякий час працював методистом у Будинку народної творчості м. Полтави (1951 р.). Саме тоді захопився збиранням і обробкою українських народних пісень. Багато з них записав від своїх рідних – матері Наталки Михайлівни та дядька Івана Миколайовича Діденка. Після закриття Будинку народної творчості П. Г. Зуб розпочав педагогічну діяльність: спочатку працював викладачем музики та співів у Великосорочинському педагогічному училищі імені М. В. Гоголя (1951-1956 рр.), пізніше – у Гадяцькому культурно-освітньому училищі Полтавської області (1956-1959 рр.), а потім і завідувачем кафедри музики та співів у Глухівському педагогічному інституті Сумської області (1959-1961 рр.).

Із 1961 по 1963 роки навчався на історико-теоретичному факультеті Київської консерваторії імені П. І. Чайковського. Слухання лекцій і

безпосереднє спілкування з видатними українськими композиторами Левком Ревуцьким, Борисом Лятошинським, Григорієм Верьовкою сприяли становленню П. Г. Зуба як митця.

Після роботи на Полтавщині й Сумщині на запрошення тодішнього керівника заслуженого самодіяльного хору «Десна» Леоніда Пашина П. Г. Зуб переїжджає до м. Чернігова. З 1961 року працював старшим викладачем, а потім і доцентом у Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка. Майже два десятиліття був завідувачем кафедри музики та співів цього ж закладу вищої освіти. Петро Григорович не лише навчав студентів гри на різних музичних інструментах – баяні, акордеоні, піаніно, а й керував гуртками художньої самодіяльності: студентськими хорами, оркестром народних інструментів, вокальними ансамблями, виступи яких не один раз були відзначені дипломами й грамотами на обласних і республіканських оглядах.

Перша пісня «Наш край» («Розцвіла над ставом червона калина...») була написана П. Г. Зубом разом із його другом та однокурсником по училищу, а нині відомим композитором – Миколою Донцем. Свого часу пісня була дуже популярною в Україні, виконувалася багатьма відомими колективами, зокрема заслуженою капелою бандуристів України, народним хором Чернігівської обласної філармонії та ін., друкувалася в багатьох збірниках, а з часом стала народною.

Композитор П. Малиненко і поет П. Зуб

Зауважимо, що кожна авторська пісня П. Г. Зуба мала свою особливу історію створення. Про роботу над піснею «Полтавський вальс» (музика Пантелеймона Малиненка, вірші Петра Зуба), поет розповідав: «Одного разу Малиненко написав нову мелодію і програв мені: «Якщо щось вийде Петре, – напиши слова...» І знаєте, мелодія, що називається, лягла мені на душу. З нею я йшов на роботу, з нею лягав спати і прокидався вранці. А тут ще й співавтор допоміг: «Можливо, ось такими словами можна почати: «Над полтавським краєм білі голуби». Годиться! А далі і пішло...» [1, с. 184]. Мелодія пісні й досі є позивними полтавського обласного радіо.

Серед найпопулярніших збірок пісень П. Г. Зуба такі: «Наш край» (1958), «Голубе Полісся» (1990), «Пісня дзвоника» (1991), «Хай ще зозуля кує» (1993), «Ласкавиця» (2003) та ін.

Отже, усе своє життя Петро Григорович Зуб присвятив музиці, літературі й багаторічній педагогічній діяльності. Що було найголовнішим для митця, визначити неможливо, адже він самовіддано й захоплено віддавався як творчості, так і роботі в педагогічних закладах та самодіяльних колективах. «Багатоверстатник» – так по-доброму жартували його друзі й колеги.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Моя дорога. Чернігів : ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2002. 190 с.
2. Зуб Петро Григорович. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Зуб_Петро_Григорович (дата звернення : 02.11.2022).
3. Дятлов В. О. Зуб Петро Григорович. Енциклопедія сучасної України : енциклопедія / ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. Т. 11. URL: <https://esu.com.ua/article-13904> (дата звернення : 02.11.2022).
4. Лобач О. О., Малько М. Я. Полтавські композитори: словничок-довідничок. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення. Полтава : ПОШПО, 2009. С. 205–217.
5. Петро Зуб. Письменники України : біобібліографічний довідник. Київ, 2006. С. 152.

Марія Карась, Катерина Тарасенко
I курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Н. О. Янко
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

ПОЕТИЧНЕ СЛОВО ДЛЯ ДІТЕЙ П. Г. ЗУБА

Неможливо уявити літературно-мистецьку спадщину Чернігівщини без творчості Петра Григоровича Зуба – члена Національної спілки письменників України, лавреата обласних премій імені М. М. Коцюбинського і В. І. Полевика, відмінника народної освіти, заслуженого працівника культури України.

Особливе місце в багатогранній творчості П. Г. Зуба займають поетичні твори для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Серед книжок, що вийшли з-під пера поета, три збірки – «Зоряний баштан» (1976), «Золотинка» (1979), «Жайворонки» (1982) – були опубліковані у відомому українському видавництві «Веселка», а поетична збірка «Жур-журавлик» (1998) побачила світ у видавництві м. Чернігова.

Поетичні твори Петра Зуба для дітей вражають своєю життєвістю, безпосередністю, справжньою добротою й щирістю. Не випадково ж в одному з листів до письменника відомий майстер гумористичного і сатиричного слова Олександр Ковінька писав: «...Я оце почав читати

«Золотинку» і «Жайворонки» і, щиро признаюся, захопився. Рідно скажу Вам: вище голову, перо в руки – і своїм талантом радуйте нашого читача» [5, с. 179]. Неначе дотримуючись цього дружнього наказу, П. Г. Зуб натхненно творив до останніх днів свого життя.

Перша поетична збірка для дітей «Зоряний баштан» вийшла друком 1976 року. Це невеличка, вдало ілюстрована книжечка, сповнена дивовижним світом дитячої уяви й радості від несподіваних спостережень, відкриттів:

*Вперше Вітя ночувати
Залишився в курені,
Бо до вечора збирали
Кавуни на баштані.
Хлопець ліг на тепле сіно,
В небо глянув і зрадів:
– Тату, тату, подивіться,
Там зірок, мов кавунів! («Зоряний баштан» [4, с. 7]).*

До збірки ввійшли вісімнадцять поетичних творів різної тематики: вірші про чудовий світ природи («Дощ», «Сніговиці», «Весняний ранок», «Дива» та ін.), життя й турботи птахів («Дятел», «Голуби»), дружбу, буденні справи і розваги дітей («Три Галинки», «Гостинці», «Засада», «На суботнику були», «Помічник» та ін.). Є у книжці й твори повчально-гумористичного характеру. Так, у маленького Петрика, що їде на велосипеді, просто немає вибору: або подавити качат, які переходять дорогу, або впасти в кропиву:

*Дзінь-дзінь-дзінь,
Дзінь-дзінь-дзінь...
Розігнався Петя
На велосипеді.
Дзінь-дзінь-дзінь,
Дзінь-дзінь-дзінь,
Справа – ямка, зліва – тин,
Спереду – качатка,
Мов кульбаби волохаті, –
Треба рятувати!
... Всі залишились живі,
Тільки Петя в кропиві («Велосипедист» [4, с. 12]).*

Ще один вірш цієї збірки під назвою «Сонко» яскраво передає почуття самого автора, його ставлення до дітей. Це вірш-колискова, рядки якого сповнені безмежною любов'ю, ніжністю і теплом:

*Люлі, спи, дитя, засни
Під гойданочку весни.
Як затьохка соловей,
Прийде Сонко до дверей,
В голубій сорочці,
В срібних черевичках,
Гляне тобі в очі,
Поцілує в личко.
Вив'яже доріжку
Від зорі до ліжка.
Над тобою поворкує,
Сон солодкий намалює («Сонко» [4, с. 8]).*

Друга збірка віршів П. Г. Зуба «Золотинка» (1979) містить десять поетичних творів для дітей дошкільного віку. Серед них уже добре знайомі маленьким читачам вірші з першої збірки, як-от: «Три Галинки», «Дощ», «Велосипедист», «Сонко», так і нові твори: «Моя країна», «Золотинка», «Весна», «Лісове свято», «Вечір», «Пахощі».

Прочитавши рядки з однойменного вірша до назви книги, діти одразу розуміють, що автор розповідає про мальовниче село біля річки Десна на Чернігівщині, працюючих людей, які живуть у ньому:

*Золотинка, Золотинка –
Золоте моє село,
Як весняна веселінка,
За Десною прилягало.
Чепурні біляві хати,
В дитсадочку – дітвора.
Йдуть щоранку працювати
Тато, мама, брат, сестра ... («Золотинка» [3, с. 5]).*

Для створення поетичного образу майже в кожній строфі поезії автор використовує метафоричні словосполучення «золоте село», «золотий робочий дзвін», «золоті пісні», «руки золоті».

Красу і неповторність природи рідної землі П. Г. Зуб оспівує й в інших творах цієї поетичної збірки. Створені автором художні образи дивують читачів і слухачів, спонукають їх до творчої уяви. Наприклад: «Біля двору шепіт верб, Пісня солов'їна, Вдалині безмежний степ – Це моя країна...» [3, с. 2]; «Сьогодні привітали ми На пагорбах проталини ... Струмки, що в'юнко в'юнються Униз по нашій вулиці, І хмароньку-гойдалоньку, І журавлиний ключ...» [3, с. 6]; «Сивий дощ налетів, Опустивши вуса, Хто хотів не хотів, А ховатись мусив...» [3, с. 8].

1982 року у видавництві «Веселка» була видана третя книжка Петра Зуба «Жайворонки». У цій поетичній збірці життя «маленької людини» і дивовижний світ природи невіддільні одне від одного. Починається збірка з однойменного вірша, у якому автор порівнює малят, що зранку поспішають у свої дитячі садки, з гомінкими жайворонятами:

*Лиш поля росянисті проснуться,
Перший промінь ковзне по землі, –
В небі жайвори співом озвуться,
Задзвенять жайворята малі.*

*Просинаються жваво малята,
Поспішають в свої дитсадки
І щебечуть, немов жайворята,
Зустрічаючи день гомінкий («Жайворонки» [1, с. 3]).*

У віршах «Сторож», «Паморозь», «Сніговик» поет зображує зимову пору року, веселі розваги дітей. Головні казкові персонажі творів надзвичайно добрі, привітні до дітей: уночі Місяченько «*принишк на льоду слизенькім*» і «*стерезе ковзанку хлоп'ятам*», а вдень Сніговик «*грає в сніжки з дітворою під горою сніговою*» [1, с. 6-7].

Інші поетичні твори, що ввійшли до збірки «Жайворонки» П. Г. Зуба, відображають світ дитячих захоплень та мрій, сприяють засвоєнню маленькими читачами загальнолюдських морально-етичних цінностей. Наприклад, у вірші «Хвалько» автор з гумором висміює такі людські вади, як хвалькуватість і зарозумілість:

*Де сади шумлять рясні,
Сонце трави будить,
У заплаві на Десні
Хлопець рибу вудить.
Прислухалася ріка,
Друзі дивувались.
Каже: – Риба ось така
Із гачка зірвалась! –
Руки широко розвів
І не кліпнув оком,
Лиш докинув кілька слів:
– Шука або окунь!.. –
Хтось від сміху аж присів,
Хтось за боки брався.
І промовили усі:
– В діда хлопець вдався! («Жайворонки» [1, с. 8]).*

Збірка «Жур-журавлик» (1998) – найбільша з усіх видань поетичних творів для дітей П. Г. Зуба. На 23 сторінках книжки автор пропонує вірші про красу навколишнього світу, любов до Батьківщини («Жур-журавлики», «Люби свій край», «На луках», «Добра осінь»), про перше усвідомлення себе в цьому світі, рідних дитини («Вертоліт», «Сам», «Гостинці», «До школи», «В дідуся я вдався», «Як мама»), про пошану до праці («Водії», «Помічники»), про дружбу («Сила»), про світ тварин і птахів, турботливе ставлення до них («Пісня півня», «Галя заступилася») та ін. Крім того, до збірки ввійшли цікаві віршики-задачі під спільним заголовком «Полічи сам». Наприклад:

*Вряд горобчики сидять:
– Раз, два, три, чотири, п'ять.
Два знялися й полетіли,
А на гілку ще три сіли.
Лине голосно: чив-чив!
Скільки тут їх, полічи!*

Отже, із кожною новою збіркою для дітей поетичне слово П. Г. Зуба набирало нових барв і тонів, а тематика творів ставала різноманітнішою. Автор прагнув навчити маленьких читачів уважно вслухатися та вдивлятися в навколишній світ, прищепити їм бережливе ставлення до природи рідного краю, повагу до людей та їхньої праці, глибоке почуття любові до батьківської землі.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Жайворонки : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка, 1982. 12 с.
2. Зуб П. Жур-журавлик : вірші для дітей. Чернігів, 1998. 23 с.
3. Зуб П. Золотинка : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка, 1979. 16 с.
4. Зуб П. Зоряний баштан : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка, 1976. 16 с.
5. Зуб П. Моя дорога. Чернігів : ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2002. 190 с.

Яна Андрієнко, Катерина Дудко

*У курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Л. Дженджеро
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

МОВА ДИТЯЧОЇ ПОЕЗІЇ ПЕТРА ГРИГОРОВИЧА ЗУБА

Мова художнього твору – це мовна система, яка функціонує в літературі як засіб створення яскравих образів; це основний матеріал художника слова. Саме мова художнього твору є невід’ємним складником індивідуального стилю письменника, спрямована на виявлення цінностей у мовній картині його як митця слова та демонструє неповторність індивідуального стилю.

Вивчення мови поетичних творів для дітей Петра Григоровича Зуба зумовлене необхідністю ґрунтовного дослідження його індивідуально-авторського стилю, позначеного великою любов’ю до дітей, неповторним національним колоритом і яскравою образністю. Твори поета варто використовувати в початковій школі, а також вони стануть у пригоді батькам і вихователям закладів дошкільної освіти.

Об’єктом презентованого дослідження є мова вибраних поезій збірок для дітей П. Г. Зуба «Золотинка» (1979), «Жайворонки» (1982), «Жур-Журавлик» (1998).

Предмет дослідження – художні засоби літературної виразності, зокрема фразеологізми й тропи.

Епітет (грец. *epitheton* – додаток) – словесний художній засіб, що вказує на одну з ознак того предмета, що називається, і має на меті конкретизувати уявлення про нього [1, с. 45].

Епітет належить до найуживаніших поетичних прийомів, тому у віршах для дітей П. Г. Зуба знаходимо яскраві приклади його використання:

*Вітер вранці віє в груди.
Сонце завжди у путі.
Правду кажуть: наші люди
Мають **руки золоті** [4, с. 5].*

*Вив’яже доріжку
Від зорі до ліжка.
Над тобою поворкує,
Сон солодкий намалює [4, с. 15].*

*Солов'ї навкруг співають,
Аж гаї для них тісні,
Над Десною розливають
Золоті свої пісні [4, с. 5].*

Метафора (грец. *metaphora* – переміщення) – один із основних тропів; слово чи словосполучення, що розкриває сутність і особливості одного явища через перенесення на нього схожих ознак і властивостей іншого явища [1, с. 74].

Поезії Петра Григоровича Зуба рясніють влучними метафорами:

*Вив'яже доріжку
Від зорі до ліжка.
Над тобою поворкує,
Сон солодкий намалює [4, с. 15].*

*Вітер вранці віє в груди.
Сонце завжди у путі.
Правду кажуть: наші люди
Мають руки золоті [4, с. 5].*

*Солов'ї навкруг співають,
Аж гаї для них тісні,
Над Десною розливають
Золоті свої пісні [4, с. 5].*

*Гуп-гуп, гуп-гуп!
Іде лісом дуб, дуб.
А за ним в долину
Повагом – ялина.
Дика груша і кислиця
Теж не хочуть запізнитися.
До галявини прийшли,
подарунків нанесли [4, с. 10].*

Порівняння – художній засіб, який полягає в тому, що пояснення одного предмета чи явища відбувається за допомогою іншого, подібного до нього [1, с. 90].

У мовній тканині збірок для дітей П. Г. Зуба порівнянь кількісно значно менше, аніж, наприклад, епітетів і метафор, проте вони створюють дивовижні образи для малят. Наприклад, у наведених нижче уривках, окрім яскравих епітетів і метафор, зачаровують порівняння.

*Золотинка, Золотинка –
Золоте моє село,
Як весняна веселинка,
За Десною прилягло [4, с. 5].*

*Справа – ямка, зліва – тин,
Спереду – качата,
Мов кульбаби волохаті, –
Треба рятувати! [4, с. 9]*

*На високих березах
Світло-синя обнова.
Вдалині телевежа,
Мов ялина казкова [2, с. 6].*

Фразеологізми, як відомо, утворюються шляхом метафоричного переосмислення вільного словосполучення і сприймаються як єдине ціле. Принагідно зауважимо, що в «дорослій» поезії Петра Григоровича фразеологія представлена більш різноманітно, проте й у віршах для дітей знаходимо яскраві зразки:

*– Риба ось така
Із гачка зірвалась! –
Руки широко розвів
І не кліпнув оком,
Лиш докинув кілька слів:
– Щука або окунь!.. [2, с. 8]*

*Усе твоє довкіл і всюди,
Бо тут колись твої діди
Уперто розправляли груди,
За волю йшли проти біди [3, с. 4].*

*Отож приборкать може всяк,
Таких, що бешкетують,
Бо не такий жахливий чорт,
Яким його малюють [3, с. 12].*

*Хтось від сміху аж присів,
Хтось за боки брався.
І промовили усі:
– В діда хлопець вдався! [2, с. 8]*

*У Левка одні турботи,
Тільки встав і до роботи.
Треба всіх нагодувати,
Вранці грядку поливати.*

*Принесе води із ставу,
Скаже тепле слово Гаву,
І звичайно ж, як годиться,
Ніжно він погладить кицю [3, с. 6].*

*– Ну, гаразд, ти летів,
Та чи сам – признайся?
– **Слово честі**, кажу ж,
За кермо тримався [3, с. 10].*

*... Та вихователям **уклін**
Доземний і весняний,
Бажаєм гарних нових змін
Веселих і слухняних [3, с. 18].*

Аналіз віршів для дітей підтверджує неповторний індивідуально-авторський стиль Петра Григоровича, його майстерність створювати незабутні образи, використовуючи художні засоби й фразеологізми.

Список використаних джерел

1. Словник-довідник літературознавчих термінів / упор. : О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В. М., 2016. 132 с.
2. Зуб П. Жайворонки : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка, 1982. 12 с.
3. Зуб П. Жур-журавлик : вірші для дітей. Чернігів, 1998. 23 с.
4. Зуб П. Золотинка : вірші. Київ : Веселка, 1979. 16 с.

Христина Туш

V курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Н. О. Янко

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ОКАЗІОНАЛІЗМИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ПЕТРА ЗУБА

До стилістичних засобів мови, які надають художньому мовленню особливої емоційності, образності, належать індивідуально-авторські неологізми – okazіоналізми.

Слово «оказіоналізм» походить від латинського *occasionalis*, що означає *випадковий*. В універсальній енциклопедії «Українська мова» (за ред. І. Муромцева) подається таке тлумачення поняття: «Оказіоналізм – слово чи мовний зворот, що не відповідає загальноприйнятому вживанню і відображає індивідуальний смак мовця й індивідуальну словотворчість» [9, с. 274].

П. Дудик називає okazіоналізмами «слова, створені письменниками, громадськими діячами з певною функціональною метою» [1, с. 174]. Як зазначає мовознавець, «вони використовуються тільки в певному авторському контексті, іншими мовцями вживаються лише епізодично» [1, с. 175].

О. Пономарів, окреслюючи означене поняття, аналізує причину виникнення okazіоналізмів – прагнення «предметові, явищу, що вже існує в мові й має назву, дати іншу назву, образнішу, таку, що більше відповідає світосприйманню того чи іншого автора» [7, с. 77].

І. Кочан до okazіоналізмів відносить нові «разові» слова в мові творів певних авторів, які на відміну від власне (загальнономовних) неологізмів, створених за словотворчими нормами мови з метою збагачення її словникового складу, не претендують на загальноновживаність [6, с. 186].

Л. Пустовіт і Н. Клименко пропонують таке визначення поняття: «Оказіоналізми – незвичні, здебільшого експресивно забарвлені слова, утворені на основі наявних в мові слів або словосполучень, іноді з порушенням законів словотворення чи мовної норми, що існують лише в певному контексті, в якому вони виникли» [8, с. 432].

На думку мовознавців, причини, що спонукають письменників, поетів і публіцистів створювати okazіоналізми, – різні. Найвагомішими з них є такі:

- необхідність влучно і водночас лаконічно висловити думку;
- прагнення передати нові, ще ніким не усвідомлені почуття, емоції, асоціації;
- потреба привернути увагу читача до семантики слова, втілити індивідуальне світовідчуття на мовному тлі поетичного або прозового твору.

Отже, okazіоналізми – це незвичні, експресивно забарвлені слова і мовні звороти, які по-новому, оригінально називають предмети та явища дійсності, їх характерну ознаку, дію або стан. Вони нерідко утворюються з порушенням норми української літературної мови; існують лише в певному авторському контексті, у якому виникли; характеризуються одноразовістю, нерегулярністю вживання, неординарністю й новизною, експресивним забарвленням. Зауважимо, що в сучасній лінгвістиці використовуються й інші термінологічні назви цих стилістичних одиниць мови, а саме: «оказіональні слова», «індивідуально-авторські новотвори», «авторські неологізми», «індивідуальні неологізми», «поетичні неологізми», «художні неологізми», «неологізми контексту», «слова-саморобки» тощо. Як стверджують дослідники, основою творення okazіоналізмів передусім є фольклорні й літературні джерела, усне розмовне мовлення [10, с. 12].

Важливе місце займають okazіональні слова й у літературній творчості нашого земляка Петра Зуба. Вони створюють своєрідність і неповторність індивідуально-авторського стилю, «віддзеркалюють» особливості художньо-образного мислення і світосприймання поета.

Найбільшу групу емоційно забарвлених слів у поезії П. Зуба становлять прикметники-оказіоналізми. Автор використовує їх із різною функціонально-стилістичною метою:

1) для зображення рідного краю, замилювання його красою, наприклад:

*Причаровують криниці
І заверблені ставки* («Ковалівка» [4, с. 26]);

*Хай здається, що розтали
Зацебетані сади,
Та хоч де б ви не бували,
Всі стежки ведуть сюди* («Ковалівка» [4, с. 26]);

*Місто моє розлогисте,
Місто у пісню проситься,
Місто зеленобровисте,
Щастя мого життя* («Придесення моє» [4, с. 14]);

*Мирний Чернігів радості повен,
І кружля святковосяйна сторона* («Пісня про Чернігів» [4, с. 12]);

*Припаду до землі ...
Ти буваєш в журбі,
Затополена матінко сива...* («Збережу тебе я» [5, с. 14]);

2) у функції означень до назв предметів і явищ природи:

Ген поїзд на Ніжин поїхав
*Крізь **сизомалиновий сад*** («Дзвіниця» [2, с. 167]);
Тут ліси стоять зачаровані,
*Вітром осені **оркестровані*** («Придесення» [5, с. 26]);
Птахом б'ється твій голос в вікно,
*Озивається ніч **тонкодзвінна*** («Романс» [3, с. 156]);
А в далині, серед густих тополь,
З яких давно вже шати облетіли,
*Спинався глід **примерзло-переспілий**...* («Осінь» [2, с. 122]);
... Він був один, немов борець затятий,
*Аж млів бур'ян **мідястолохатий*** («Осінь» [2, с. 122]);

3) для портретної характеристики головних героїв та опису їх душевних переживань, почуттів:

*Я чекаю диво **ніжнолице**,*
Її лиштвою заплетену косу... («Коса» [4, с. 74]);
*... Коли хлоп'ят **веселооких** зграйки*
Летіли в клуб, щоб там почати гру («Спогад» [5, с. 19]);
*Вона (душа – Х.Т.) **привітно-світла і зірчата**,*
Її катують, а вона співа («Душа» [2, с. 315]).

Активно вживаються в поетичних творах П. Зуба стилізовані під фольклор складні іменники-зближення, утворені на основі порівняння, а також епітети-прикладки. Наприклад:

Ти, музико, для мене з балалайки
*Розпочалася, з трьох **дзвіночків-струн**...* («Спогад» [5, с. 19]);
*... І лелію **думку-чарівницю**,*
Її мрію, наче ластівку, несу («Коса» [4, с. 74]);
Як же серцем не любить
***Квітку-полісянку**,*
Що між трав палахкотить
В росяні світанки («Голубе Полісся» [5, с. 32–33]);
*... Спинався глід **примерзло-переспілий**,*
*І хизувавсь у шапці **дуб-король*** («Осінь» [2, с. 122]);
*А над садом знов **жура-журавлик***
Розгубив сумне «курли» своє («Сад» [3, с. 155]).

Досить колоритними є складні іменники-оказіоналізми, створені поетом за аналогією до загальноновживаних слів. Наприклад, за зразком слова «водограй» було утворено «зимограй».

*Як секунди відіб'ють: – Кохана!
І танок заведе **зимограй**,
Я тоді непомітно розтану,
Тільки ти, як сльозу, не стирай* («Сніжинка» [3, с. 131]);

Використані поетом дієслова-оказіоналізми вражають читача своєю оригінальністю, несподіваними асоціаціями, спонукають до більш уважного прочитання тексту поетичного твору. Наприклад:

*Моя Україна – льони голубі,
Червоні **калини зоріють** тобі* («Моя Україна» [4, с. 6]);
*А над ланами **сонце золотіє**,
Над берегами славного Дніпра* («Моя Україна» [4, с. 6]);
*А земля **цвіте**,
Джерелується...* («Небо» [5, с. 20–21]);
*Небо з травами
Хай цілується,
І життя у нас
Веселкується* («Небо» [5, с. 21]).

На нашу думку, особливої експресії поетичним творам П. Зуба надають okazіональні слова на позначення ознаки дії. Вони одразу привертають до себе увагу й викликають у читача здивування та захоплення:

*Я чую. Я не сплю. Співає ніч.
П'яніссімо і тонко, наче скрипка* («Музика» [5, с. 25]);
*Зацвіла верба під моїм вікном,
Загула **бджолино** у промінні* («Зацвіла верба» [4, с. 76]);
*... Вся Україна молода співа
Довірливо і радісно – **дитинно*** («Концерт для голосу з оркестром» [5, с. 41]);
*Як провина гірка і терпка,
Що сіда на губах **полиново**...
Відчуваю, як ніжна рука
Приголубити **квапиться** знову* («Романс» [3, с. 156]).

Таким чином, okazіоналізми є важливим стилістичним засобом мови поетичних творів Петра Зуба. Вони вирізняються семантичною різноплановістю, експресивною наснаженістю, новизною й оригінальністю, а найголовніше – відтворюють неповторну мовно-естетичну картину світу поета.

Список використаних джерел

1. Дудик П. С. Стилістика української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 368 с.
2. Зуб П. Г. Для тебе живу : вибрані поезії. Чернігів, 2005. 350 с.
3. Зуб П. Моя дорога. Чернігів : ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2002. 190 с.
4. Зуб П. Хай ще зозуля кує : пісні, поезії. Полтава : ВА «Псьол», 1997. 88 с.
5. Зуб П. Царина душі моєї : поезії. Чернігів, 1992. 60 с.
6. Кочан І. М. Okазіональні слова. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. С. 184–191.
7. Пономарів О. Д. Неологізми. Сучасна українська мова : підруч. / за ред. О. Пономарева. 3-тє вид., перероб. Київ : Либідь, 2005. С. 76–79.
8. Пустовіт Л. О., Клименко Н. Ф. Okазіоналізми. *Українська мова : енциклопедія* / редкол. : В. М. Русанівський та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 432.
9. Українська мова : енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. С. 274.
10. Янко Н. Що таке okazіоналізми. *Гарт*. 2000. № 23. 2 черв. С. 12.

Ярослава Ремез

III курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Є. М. Силко

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

П. Г. ЗУБ – ПОЕТ З ДУШЕЮ ХУДОЖНИКА

Петро Григорович Зуб залишив нам яскраву літературно-мистецьку спадщину. Неповторність і багатогранність таланту митця підтверджуються рядками його поезії. Так, у вірші «Шукаю себе» автор розкриває своє захоплення і поезією, і співом, і образотворчим мистецтвом, і природою рідного краю:

*Шукаю себе у ритмі, в римі,
В кольорах природи,
В мазочку пензля, в звуках пісні,
В грудочці землі, у пахоцях трави...*

Більшість людей знає і шанує пам'ять П. Г. Зуба як талановитого поета, прозаїка, музиканта, педагога і фольклориста, а про його захоплення образотворчим мистецтвом відомо не кожному. Навіть у біографії митця про це зазначається кількома словами: «З дитинства чудово малював, співав, грав на багатьох інструментах...» та в контексті життя й творчості в м. Чернігові читаємо знову: «Сповнений сил і енергії він багато вільного часу приділяє творчості: пише вірші, прозові твори, складає музику, малює художні картини» [2].

Досліджуючи життя і творчість Петра Григоровича Зуба в аспекті його захоплення образотворчим мистецтвом, варто зазначити, що професійним художником він ніколи не був і малювати ніде не навчався. Але цей факт не заважав митцю створювати чудові малюнки як у живописній, так і графічній техніках. Образотворче мистецтво (разом із музикою та літературою) протягом усього життя нашого земляка слугувало засобом «віддзеркалення» його внутрішньої природи у ставлення до навколишнього світу. А, значить, поетичного слова і музики не вистачало митцеві для того, щоб повною мірою передати свою безмежну любов до рідної землі, непоказну доброту і щирість, повагу до людей.

Візуальні художні образи давали змогу П. Г. Зубу точніше втілити свій задум у віршах пейзажної лірики. Синтез образотворчого мистецтва і художнього слова яскраво простежується в поезії «Акварель». У цьому вірші автор уявляє себе художником, який стоїть за мольбертом і

змальовує ту «незаймано-первісну» красу природи рідного краю, ненав'язливо, але переконливо закликає цінувати та берегти її:

*...Он верба стоїть біля криниці,
Промені між косами пряде.
А з гори чорнява молодиця
З відрами й коромислом іде.
Попід лісом тепло розлилася
Довга смуга синього ставка.
Очерет листочками скупався
Й шепотінням кличе гусака.
Він летить. І падає пір'їна
Посланцем небачених земель.
Вочевидь незаймано-первинна
Аж співає рідна акварель.
Я стою, немов перед мольбертом,
Хтось шепоче: – Фарби не розмаж!
Коли б мав казкового конверта,
Я тобі послав би цей пейзаж [4, с. 145].*

Естетика пронизувала всі грані буття П. Г. Зуба-поета з душею художника. Крізь найтонші струни її проходив нескінченний інформаційний потік, але звучати ці струни починали лише тоді, коли щось торкалося емоцій та почуттів митця. Саме так виникав художній образ, який уже згодом використовувався в мистецькому творі, – чи то у слові, чи то у нотах, чи то у фарбах. У передмові до поетичної збірки «Дзвін» зазначається, що твори П. Г. Зуба «не показно, не вдавано, а правдиво і природньо надихані та наповнені животворящою любов'ю, котра пульсує і буде пульсувати в лагідній зубівській посмішці» [3, с. 3].

Уже в похилому віці Петро Григорович, ніби підсумовуючи творче життя, щиро шкодував, що не став професійним художником, не розвинув природні здібності до образотворчого мистецтва. Так, у вірші «Не художник я» він промовисто стверджує:

*Не художник я, жаль, не художник,
А так вабить краса земна...
Ой, як хочеться малювати
Білу вишню й у квітах – тебе! [3, с. 98].*

Таким чином, образотворче мистецтво займало особливе місце в житті й творчості Петра Григоровича Зуба. Адже засоби виразності живопису й графіки давали змогу митцю глибше розкрити поетику своєї душі у візуальних образах.

Список використаних джерел

1. Дятлов В. О. Зуб Петро Григорович. Енциклопедія сучасної України : енциклопедія / ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. Т. 11. URL: <https://esu.com.ua/article-13904> (дата звернення : 01.12.2022).
2. Зуб Петро Григорович. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зуб_Петро_Григорович (дата звернення : 01.12.2022).
3. Зуб П. Г. Дзвін : вірші. Чернігів : ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2007. 128 с.
4. Зуб П. Г. Для тебе я живу : вибрані поезії. Чернігів, 2005. 350 с.

Анастасія Жук

III курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Науковий керівник – викл. І. В. Максак

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

МЕТАФОРИЧНІСТЬ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ПЕТРА ЗУБА

Поетична мова, як і мова художньої прози, характеризується спільною ознакою – образністю. Проте, на відміну від прози, мова поезії є гармонійно організованою, розміреною, мелодійно-ритмічною, поділеною на строфи (куплети); вона більш емоційна та експресивна. Одним із засобів посилення образності й виразності змісту віршів є використання поетами такого художнього засобу, як метафора.

Метафора (грец. *metaphora* – перенесення, переміщення) – це «семантичний процес, коли назва переноситься з одного об'єкта позначення на інший через певну їх схожість під час порівняння; а також похідне значення мовної одиниці, утворене таким чином: *час біжить, золота осінь, солодкі спогади*» [6, с. 211]. Як вважають мовознавці (С. Караман, О. Караман, М. Плющ, І. Муромцев, І. Ющук, С. Шевчук та ін.), іноді за основу утворення метафори береться не порівняння, а тотожність або подібність, чи аналогія ознак певних предметів, дій та явищ, що підтверджує складність і багатовимірність цього поняття.

У процесі метафоризації уподібнення найчастіше відбувається за:

- кольором (*золоті руки, срібні пасма*);
- формою і зовнішнім виглядом (*квадратні очі, сонечко – комаха*);
- формою та функцією (*крила кохання*);
- динамічністю (*сплеск емоцій*);
- відчуттям дотику (*шовкова шкіра*);
- розміром, кількістю (*крапля надії, океан любові, високий урожай*);
- місцем розташування (*ніс корабля, хвіст комети*);
- особливостями дії, руху, пересування (*пливуть роки, спалахнуло кохання, черепаха швидкість*);
- звучанням (*віхола завиває, дощ барабанить, рев водоспаду*);
- враженням від сприймання об'єкта, його оцінкою (*крижаний погляд, солодкі слова, тепла зустріч*);
- внутрішніми властивостями, якостями (*залізні нерви, порожня голова, тверда валюта, молодий український ринок*).

За стилістичним забарвленням розрізняють три основні види метафор: 1) стерті метафори, які втратили свою образність (*ніжка стола, ручка дверей, вушко голки, чутки ходять, день пройшов*); 2) образні загальномовні метафори (*час біжить, дні летять, гроші тануть*,

холодний прийом, тепла атмосфера); 3) образні індивідуально-авторські метафори (*кипить у нас в артеріях сучасність; поезія згубила камертон* (Ліна Костенко).

Отже, метафора – це художній засіб підсилення точності опису, деталізації образу й емоційного впливу на читача.

На наш погляд, особливої уваги заслуговує творчість Петра Григоровича Зуба, талановитого поета, прозаїка, композитора і педагога славетного Поліського краю, який майстерно використовував метафору у своїх поетичних творах. Так, у низці збірок віршів автор за допомогою цього художнього засобу передає весь спектр емоцій, пов'язаних із красою, неповторністю й чарівністю рідної землі в різні пори року:

ЛІТО

*Гаряча злива впала на поля,
Відушурхотіла травами в долині,
І вже від сонця мерехтить земля,
В промінні грають краплі на калині,
Яка краса! Плодами диха сад,
І розливає пахощі троянда,
А прийде ніч – поллється зорепад,
Коханням зашепочеться левада [2, с. 58].*

У ЛІСІ

*Поміж соснами та березами
Сироїжок веселий ряд...
Жовто осінню підперезаний
Засіває їх листопад.
Бач, як хилиться, аж поскрипує,
На галявині крислатий дуб.
Мабуть, журиється він за липою,
За теплом її ніжних губ.
Хоч хитається – не скоряється
Ані вітрові, ні дощу,
Листя червоно розгоряється,
Аж лоскочеться у вічку.
Я милуюся розхвильовано
Від розмов беріз і дубів.
Про красу ось таку намальовану
Я співатиму і без слів [2, с. 29].*

НАДВЕЧІР'Я

*Тихо впали сніги, наче мрії урочі,
Забіліла земля – і розкрилися шлях.
А вечірня зоря пригасати не хоче,
Перелившись в узорі на синіх шибках.
Відпливли журавлями тривоги й турботи,
Тільки пісня в душі чиста, світла, як сніг.
Віддзвенів білий день у гарячій роботі –
І стає ще ріднішим нам отчий поріг.
Серед ночі зоря за зорею полює,
А притишений сад ті зірки перейма.
Кожну вистиглу мить невгамовно люблю я,
Землю цю, котрій личить і літо, й зима [2, с. 14].*

ВЕСНА

*Сонце впало у річку
Аж рибка злякалась.
З сяючим личком
Весна поверталась.
«Котик» проснувся
На гіллі верболозу.
Радо стріпнувся:
– Вже немає морозу.
Проліску гай
Вже співає крізь шати:
– Ти розквітай,
Щоб весну не проспати [3, с. 86].*

Уміння Петра Григоровича «закружляти метафору у танці» викликає щире захоплення й у поетичному творі «Хай ще зозуля кує», який згодом було покладено на музику. Вірш рясніє неймовірною кількістю метафор, без яких, здається, він не був би таким емоційно насиченим. Митець порівнює свої роки життя з птахом, який відлітає за діброви і жита, сльозу – із краплиною роси, а пісню – з пташкою, з легкою мрією. І ці, на перший погляд, уже знайомі метафоричні порівняння торкаються кожної струни людської душі, наповнюють її глибоким змістом, любов'ю, сумом і ніжністю:

*Відлетіли мої літа
За діброви і за жита,
Лиш пір'їна з крила
Доторкнулась чола,
Сивиною навік зацвіла ... [4].*

Використовуючи метафору в поезії «Бабине літо», П. Г. Зуб у чуттєвих спогадах і роздумах висвітлює теми рідної домівки, молодості, плинності земного шляху. Автор описує такий короткий вік людини, коли ще так багато мріється і хочеться жити, але земний шлях вже потихеньку добігає свого кінця:

*Бабине літо вплелось мамі в волосся...
Майже не чутно торкнулось мого чола.
Все що задумано і що бажалося, ще не збулося,
А золота павутина у сиву журу понесла...
Дай-но на тій золотій павутині заграю,
Може, послухає нині розбещений світ,
Може ті звуки притишать, приборкають зграю,
Ту, що в розвагах та в суєті позабула свій рід...
І простягаю вперед я обтяжені втому руки,
Вабить мене, як в дитинстві, **дзвінка і висока блакить,**
Що не було – дрібно серце під крилами стука,
Бабине літо лоскоче... Та хочеться, хочеться жити [1, с. 25].*

Таким чином, поетична творчість Петра Зуба сповнена глибокою метафоричністю, яскравою образністю і філософським змістом. Його вірші з багатою палітрою художніх засобів близькі та зрозумілі кожному читачеві. На наш погляд, такі яскраві метафори може створити поет, який безмежно любить життя, людей і рідну землю, ментально й емоційно відчуває те, що описує у своїх творах. Саме так і писав Петро Зуб – ресурсно, щиро, із натхненням і розумінням своєї місії для майбутніх поколінь нескореної, незалежної України.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Г. Для тебе я живу : вибрані поезії. Чернігів, 2005. 350 с.
2. Зуб П. Г. Доля : поезії / ред. П. І. Куценко. Чернігів : РВК «Деснянська правда», 1998. 80 с.
3. Зуб П. Г. Подих : вірші. Чернігів, 2006. 112 с.
4. Зуб П. Г. Хай ще зозуля кує: пісні, поезії. Полтава: ВА «Псьол», 1997. 85 с.
5. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
6. Українська мова : енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. С. 211–213.
7. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. Київ : Алерта. 2017. 544 с.
8. Ющук І. П. Українська мова : підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

Дарія Пятьковська

*VI курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. С. Конотоп
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА

Однією з актуальних проблем сучасного українського суспільства є суттєве погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку. Аналіз багатьох наукових досліджень фахівців різних галузей, які займаються проблемами здоров'я, свідчить, що майже 80% дітей народжуються в Україні з діагностованими функціональними відхиленнями, і тільки 30% дітей можна віднести до категорії відносно здорових.

До переліку найбільш негативних факторів, які призводять до цього, відносять: зниження загального рівня життя і соціальної захищеності населення України, режим і якість харчування, екологічні проблеми, пандемія COVID-19, дефіцит рухової активності дітей, недостатня кваліфікація педагогів і масова некомпетентність батьків у питаннях збереження, зміцнення та формування навичок здорового способу життя у дітей. Ця проблема завжди привертала увагу науковців (Т. Андрющенко, Т. Бабюк, Г. Беленька, О. Богініч, Е. Вільчковський, В. Горащук, Н. Денисенко, М. Єфіменко, О. Іванашко, М. Комісарик, А. Кошель, О. Курок, Н. Лісневська, Л. Лохвицька, М. Сергєєв, М. Рунова, Л. Сущенко, Ю. Шевченко, В. Усаков та ін.).

Уважне ставлення до власного здоров'я дітей є передусім головним завданням батьків вдома і вихователів у закладах дошкільної освіти. У дітей необхідно виробити свідоме ставлення до навичок здорового способу життя, розуміння пріоритету власного здоров'я. На нашу думку, важливо в цьому віці допомогти їм опанувати елементарні знання про свій організм, засвоїти гігієнічні норми поведінки, психологію спілкування, гігієну харчування. Саме ці знання і навички діти будуть поповнювати й вдосконалювати впродовж подальшого життя.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти України чільне місце займає питання формування та збереження здоров'я дітей.

Вважаємо, що саме дошкільний вік є сенситивним періодом у формуванні основ фізичного і психічного здоров'я дитини. На цьому етапі дітям необхідно дати пропедевтичні знання та сформувати в них практичні вміння й навички здорового способу життя, розкрити важливість систематичних занять фізичною культурою і спортом. А отже,

закласти фундамент, на якому в майбутньому можна буде сформувати у дитини потребу в здоровому способі життя, турботливому ставленні до власного здоров'я.

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до проблеми збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, питання використання здоров'язбережувальних технологій у процесі ознайомлення старших дошкільників із поетичними творами потребує подальшого дослідження.

Зокрема, для дітей дошкільного віку ми рекомендуємо збірку віршів нашого земляка Петра Григоровича Зуба «Золотинка» (1979), яка містить 10 поетичних творів: «Моя країна», «Три Галинки», «Золотинка», «Весна»,

«Дощ», «Велосипедист», «Лісове свято», «Вечір», «Пахощі», «Сонко».

Наприклад, вірш «Велосипедист» можна використовувати під час засвоєння дошкільниками правил безпечної поведінки на вулиці:

*Дзінь-дзінь-дзінь,
Дзінь-дзінь-дзінь...
Розігнався Петя
На велосипеді.
Дзінь-дзінь-дзінь,
Дзінь-дзінь-дзінь...
Справа – ямка, зліва – тин,
Спереду – качата,
Мов кульбаби волохаті, –
Треба рятувати!
... Всі залишились живі,
Тільки Петя в кропиві [1, с. 9].*

А вірші «Сонко» та «Вечір» доцільно застосовувати для ознайомлення старших дошкільників у яскравій поетичній формі з режимом дня дитини. У процесі роботи над віршами пропонуємо вихователям закладів дошкільної освіти поєднувати інноваційні технології опрацювання поетичних творів із здоров'язбережувальними освітніми технологіями.

Отже, враховуючи виховний потенціал дитячої поезії П. Г. Зуба, можемо рекомендувати його вірші зі збірки «Золотинка» для формування здорового способу життя в дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Золотинка : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка. 1979. 16 с.

Анна Губська, Діана Польшакова, Наталя Михайленко
IV курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. С. Конотоп
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Читання художньої літератури відіграє важливу роль у всебічному розвитку дітей молодшого шкільного віку, оскільки книга є невичерпним джерелом знань, збагачення її духовного світу, емоційно-ціннісного та творчого розвитку. Саме тому важливими завданнями початкової освіти є формування читацької компетентності учнів початкових класів, виховання в них стійкої мотивації до читання, розвиток уяви і мислення школярів за допомогою творів художньої літератури [2; 3].

Читання – один із чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), що забезпечують формування комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Процес читання є складним, вимагає від учнів постійного уваги й вольових зусиль.

З огляду на освітній потенціал читання, а також його мотиваційний та емоційний вплив на розвиток особистості дитини питання методики вивчення поетичних творів на уроках української мови й літературного читання в початковій школі завжди привертала увагу науковців-дослідників і вчителів-практиків (О. Вашуленко, А. Каніщенко, Г. Коваль, О. Смовської та ін.).

На уроках літературного читання в процесі ознайомлення з дитячою поезією молодші школярі сприймають навколишній світ через художній образ, дізнаються про виражально-зображувальні засоби української мови (синоніми, порівняння, епітети, переносні значення слів тощо), оволодівають культурою усного і писемного мовлення.

Особлива форма віршів зумовлює використання специфічних прийомів роботи над ними, адже їм притаманна більша, ніж у прозових творах, емоційність і виразність змісту, своєрідна синтаксична будова речень, лаконічність змалювання художнього образу. У процесі опрацювання поетичних творів важливо постійно проводити словникову роботу – пояснення значення невідомих слів, добір до них синонімів й антонімів, тлумачення образних висловів тощо.

На нашу думку, вірші відомого поета Полтавщини і Чернігівщини П. Г. Зуба мають значний пізнавальний і виховний потенціал для

всебічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Протягом життя митець написав багато неперевершених поетичних творів, які можна рекомендувати до використання на уроках літературного читання в початковій школі. Наприклад, вірші зі збірки для дітей «Золотинка».

Наведемо фрагмент уроку читання в початкових класах на ознайомлення з віршем П. Г. Зуба «Дощ»:

1. Вступне слово.

- Діти, які природні явища ви знаєте?
- Уважно послушайте вірш відомого українського поета Петра Григоровича Зуба «Дощ». Спробуйте уявити картину природи, яку змальовує автор.

2. Зразкове читання вірша вчителем.

ДОЩ

Сивий дощ налетів,
Опустивши вуса,
Хто хотів не хотів,
А ховатись мусив.

Що суниці –
Під ялиці,
А грибки –
Під дубки,
Огірочок –
Під листочок,
Гарбузок –
Під тинок.

А як хмари відійшли,
Всі ще трошки підросли (Петро Зуб [1, с. 8]).

3. Словникова робота.

- Якими словами поет змалював дощик?
- Як ви розумієте вислови «сивий дощ»? «дощ опустив вуса»? «дощ налетів»? «хмари відійшли»?
- Доведіть словами вірша, що дощ живий.

4. Читання вірша учнями (мовчки).

5. Аналіз змісту вірша. Розвиток зв'язного мовлення.

- Що з описаного у вірші можна почути, а що – побачити?
- Яким буває дощ?
- Якого кольору дощик у вірші?
- Опишіть, які зміни відбуваються в природі під час дощу.
- Чи любите ви дощ? Чому?

6. Повторне читання вірша учнями (напівголосно).

– Яку ілюстрацію ви б намалювали до вірша?

7. Виразне читання учнями вірша (3-4 учні).

Для домашнього завдання можна запропонувати учням вивчити вірш напам'ять або підготувати малюнки до нього.

Таким чином, поетичні твори для дітей Петра Григоровича Зуба мають пізнавальний та емоційно-ціннісний потенціал, а також виховний вплив на розвиток дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Золотинка : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка. 1979. 16 с.
2. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (затверджено Наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22). 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна (затверджено Наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22). 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>

Анна Макаренко

*IV курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. С. Конотоп
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ П. Г. ЗУБА НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В УМОВАХ НУШ

Мовлення людини – своєрідне «дзеркало» її культури та освіченості. За його особливостями можна визначити рівень мислення, інтелектуального розвитку співрозмовника, його загальну культуру. Розвиваючи мовлення дитини, ми розвиваємо її інтелект.

В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (НУШ) головним завданням початкової освіти є формування гармонійно розвиненої особистості, свідомого громадянина України, який шанує національну культуру і мову. Безсумнівно, важливим компонентом цього багатогранного процесу є розвиток усного і писемного мовлення дитини молодшого шкільного віку, її здатності спілкуватися рідною мовою для духовного, культурного й національного самовияву.

Формування в учнів початкових класів уміння правильно і доцільно послуговуватися мовними засобами для висловлення своєї думки, вираження почуттів та емоцій, уміння взаємодіяти, співпрацювати з іншими – складний і довготривалий процес, який потребує від учителя щоденної копійки роботи.

Одним із ефективних засобів розвитку та становлення мовленнєвої особистості на уроках читання в початковій школі є вірші. Вивчення поетичних творів, у яких розкривається внутрішній світ переживань, думок, мрій людини, розширює життєвий досвід дітей, сприяє засвоєнню молодшими школярами морально-культурних цінностей, етичних норм поведінки й правил комунікації в різних життєвих ситуаціях.

Творча спадщина майстрів поетичного слова, які оспівували свій рідний край, є невичерпним джерелом виховання в учнів початкових класів шанобливого ставлення до людей, любові до Батьківщини, поваги до національних традицій і звичаїв. Такою, на нашу думку, може стати творчість Петра Григоровича Зуба, який багато віршів присвятив милим його серцю Полтавщині та Чернігівщині.

Наводимо нижче фрагмент уроку читання в початковій школі з використанням вірша П.Г. Зуба «Моя країна»:

- 1. Вступне слово вчителя про автора.*
- 2. Читання вірша вчителем напам'ять.*

МОЯ КРАЇНА

Біля двору шепіт верб,
Пісня солов'їна,
Вдалині безмежний степ –
Це моя країна.
Траси зоряних ракет,
Сонячні стежини,
Неба синього намет –
Це моя країна.
Гомінкий потік машин,
Зграйка голубина
І курантів срібний дзвін –
Це моя країна (Петро Зуб [1, с. 2]).

– Про що розповідається у вірші?

3. Читання вірша учнями (напівголосно).

4. Аналіз змісту вірша, використаних автором художніх засобів.

а) Читання учнями вголос 1 строфи (1-2 учні).

– Що змальовує поет у цій частині вірша?

– Які слова використав автор, щоб передати почуття любові до країни?

б) Читання учнями вголос 2 строфи (1-2 учні).

– Як ви розумієте вислови «траси зоряних ракет», «сонячні стежини», «неба синього намет»?

в) Читання учнями вголос 3 строфи (1-2 учні).

– Який настрій виникає під час читання цієї частини вірша?

– Які слова повторюються у вірші? Чому?

2. Складання сенкана до слова «КРАЇНА».

3. Підготовка до виразного читання, складання партитури вірша.

4. Виразне читання вірша учнями (2-3 учні).

Отже, використання поетичних творів Петра Григоровича Зуба на уроках читання в початкових класах НУШ сприятиме не лише розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку, а й формуванню в них ціннісного ставлення до українського народу, батьківщини, держави.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Золотинка : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка. 1979. 16 с.

Галина Скоробогата

*VI курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. С. Конотон
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА МАТЕРІАЛІ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА

Проблема розвитку творчих здібностей особистості є однією з актуальних в педагогічній науці, оскільки розвиток людства супроводжується подоланням стереотипів, виникненням нових, нестандартних, часто несподіваних ідей, пошуком оригінальних підходів до їх втілення, постійною творчістю.

Аналіз наукової літератури з вищезазначеної проблеми засвідчив, що значну кількість педагогічних праць присвячено дослідженню процесу творчості (В. Андрєєв, Т. Громов, В. Моляко, В. Ніколко та ін.), розвитку творчих здібностей та вихованню творчої особистості в різних видах діяльності (Д. Богоявленська, Д. Будянський, Г. Костюк, Б. Теплов, С. Рубінштейн, К. Платонов та ін.).

Зауважимо, що науковці характеризують творчість як продуктивну людську діяльність, яка здатна породжувати якісно нові матеріальні й духовні цінності суспільного значення, а розвиток творчого потенціалу особистості дитини як одну з найважливіших умов її гармонійного виховання.

Реформування дошкільної освіти потребує розв'язання багатьох проблем, серед яких важливе місце належить проблемі розвитку творчих здібностей дошкільників. Забезпечення пізнавального інтересу, цілеспрямованого творчого пошуку, стійкої мотивації до виконання завдань творчого характеру є необхідною передумовою ефективного проведення занять із розвитку мовлення в ЗДО. Ознайомлення дітей із поетичними і прозовими творами сприятиме не лише прищепленню інтересу та любові до книг, естетичному сприйманню змісту художніх текстів, а й розвитку емоційно-чуттєвої сфери, критичного мислення і творчої уяви дітей дошкільного віку.

На нашу думку, літературна творчість Петра Григоровича Зуба, члена Національної спілки письменників України, заслуженого працівника культури України, лавреата обласної літературної премії імені М. Коцюбинського має значний потенціал для розвитку творчих здібностей дошкільників. З-під пера поета вийшли 4 збірки віршів для дітей: «Зоряний баштан» (1976), «Золотинка» (1979), «Жайворонки» (1982), «Жур-журавлик» (1998).

Наведемо фрагмент заняття з розвитку мовлення і творчих здібностей дітей дошкільного віку з використанням вірша П. Г. Зуба «Пахощі»:

1. *Вступне слово вихователя.*

2. *Словникова робота.*

– Діти, чи знаєте ви, що означають слова «лан», «живиця»?

3. *Первинне читання вірша вихователем.*

ПАХОЩІ

Пахне лан пшеницею,
Гай сосновий – живицею,
Вечір пахне казкою,
Руки мамині – ласкою (Петро Зуб [1, с. 13]).

4. *Бесіда за змістом вірша.*

– Діти, чим пахне лан?

– Чим пахне сосновий гай?

– Коли батьки найчастіше розповідають вам казки?

– Чому у віршику говориться, що вечір пахне казкою?

– Як поет описує мамині руки?

5. *Творче завдання.*

– Діти, пофантазуйте з вами. Пригадайте, як іде дощик. Який він буває? Які запахи можна відчутися після дощу?

(За аналогією можна запропонувати дітям пофантазувати про море, ліс, троянду, свіжу випічку тощо).

– Розгляньте малюнок до віршика в книжечці. Що ви на ньому бачите?

– Намалуйте свою улюблену квіточку. Опишіть її запах.

Таким чином, використання поетичних творів П. Г. Зуба на заняттях із розвитку мовлення в ЗДО допоможе створити креативне освітнє середовище, ефективно організувати художню-творчу діяльність дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Зуб П. Золотинка : вірші для дошкільного віку. Київ : Веселка. 1979. 16 с.

Єва Оліфіренко

*IV курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. Б. Мамчич
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПЕТРА ЗУБА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ-УЧАСНИКІВ ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Петро Григорович Зуб – відомий український поет, прозаїк, педагог і музикант. Значну частину свого життя митець присвятив роботі у Чернігівському державному педінституті імені Т. Г. Шевченка (нині – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка), де 20 років завідував кафедрою музики та співів. Творчість П. Г. Зуба, зокрема музична, – це надбання української культури. Слід зазначити, що викладачі та студенти НУЧК імені Т. Г. Шевченка шанують пам'ять Петра Зуба, особливу увагу приділяють дослідженню його літературної і мистецької творчості. Довгий час на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв існувала спеціальна премія імені П. Г. Зуба, яку отримували студенти за досягнення в навчанні, активну громадську діяльність тощо.

Творчість Петра Зуба пов'язана з українським фольклором, народною піснею, а також краєзнавством Чернігівщини та рідної для нього Полтавщини. Він є автором низки поетичних збірок для дорослих і дітей: «Дзвіниця», «Доля», «Свіча», «Царина душі моєї», «Для тебе я живу», «Золотий баштан», «Золотинка», «Жайворонки» та ін., збірок пісень «Голубе Полісся», «Хай ще зозуля кує», «Пісня дзвоника», «Ласкавиця», а також збірок повістей і оповідань «Рід», «Не прокляни себе», «Моя дорога» та ін. Музична спадщина П. Г. Зуба налічує понад 100 пісень, у яких він є автором музики як до власних поетичних творів, так і до віршів чернігівських та київських поетів.

Метою нашого дослідження було проаналізувати значення музичної творчості Петра Зуба для формування й удосконалення професійних навичок у студентів-учасників хорового колективу.

Аналіз збірок пісень Петра Зуба дає змогу зробити висновок, що характерною рисою його музичних творів є кантилена, тобто у хоровій музиці цього композитора спостерігається широка, плавна мелодія. До таких хорових пісень П. Г. Зуба можна віднести «Голубе Полісся», «Студентський вальс», «Черешня» тощо.

Зауважимо, що кантилена є одним із найважливіших компонентів співацької майстерності виконавців. Наявність цього вміння передбачає спів на «legato», що означає «зв'язано», тобто здатність співаків до злитого звукоутворення. Таке звучання хорового колективу можливе за умови сформованості в учасників хору навички «ланцюгового дихання». Ця здатність хористів полягає в почерговому диханні, через що у слухачів виникає враження безперервності звучання хорового колективу [2, с.43, 48].

На наш погляд, виконуючи пісні авторства П. Г. Зуба, учасники хорового колективу отримують не лише приємні враження, але й набувають важливих професійних умінь і навичок. Переконаємося, що музичні твори цього композитора сприяють розвитку співацьких навичок у виконавців. Проаналізуємо детальніше хорову пісню «Голубе Полісся».

Голубе Полісся

П.Г.Зуб

Вступ 4т Помірно, наспівно

1. Ген, ту-ма-ни і Дес на ніж - но роз - ли - ли - ся.
 2. За - ці-ло-ву-є га - ї со - лов' - ї - на пі - сня,
 3. Тож ле-бід-ко-ю пли-ве, ся - є со - нце - ви - ссям,

5
 Це каз-ко-ва сто-ро-на - го-лу-бе По - ліс - ся.
 си - пле зо-рі вру-ча - ї те - пла ні-чка лі - тня.
 і ча - ру - є і зо - ве го - лу-бе По - ліс - ся.

Це каз-ко-ва сто-ро-на - го-лу-бе По - ліс - ся.
 си - пле зо-рі вру-ча - ї те - пла ні-чка лі - тня.
 і ча - ру - є і зо - ве го - лу-бе По - ліс - ся.

Другий куплет виконується без реприз

Необхідно зауважити, що це один із багатьох музичних творів, де П. Г. Зуб виступає у ролі поета і композитора. Цей твір має пісенний жанр, а саме: жанр хорової пісні. У тексті цієї пісні передано красу Поліського краю, почуття любові автора до природи. Характер музики відповідає

змісту поетичного твору: мелодія плавна, наспівна, виконується у помірному темпі. Ця хорова пісня має куплетну форму, а саме: містить три куплети. Друга фраза першого і третього куплетів повторюються хором, тобто є знак репризи, а у другому куплеті звучить тільки акомпанемент. Твір «Голубе Полісся» написаний у тональності до мінор, але у середині кожного з куплетів тональність змінюється на паралельну – мі-бемоль мажор. Частини пісні, написані у мажорному ладі, занурюють слухача у дивовижний світ природи, саме в них відбувається піднесення та «оспівування» краси Поліського краю. Наприкінці кожного з трьох куплетів лад знову стає мінорним, динаміка знижується. Хорова пісня має розмір 4/4, що надає їй наспівності та урівноваженості.

Музичний твір «Голубе Полісся» написаний для мішаного хору. Партитура пісні включає в себе такі голоси, як сопрано, альт і бас. На початку твору жіночий склад звучить в унісон, після чого сопрано та альт починають звучати у терцію. Мелодія протягом всього твору належить партії сопрано. Партія чоловіків протягом першої фрази кожного куплету звучить в унісон із партією сопрано, тільки на октаву нижче за жіночий склад. У другій фразі чоловіча партія відрізняється від жіночих. Партія чоловіків створює основу, фундамент для звучання усього хору. Загальний діапазон хору до першої октави – до другої октави, теситура середня, зручна для співу. Хорова пісня «Голубе Полісся» виконується під супровід акомпанементу, що допомагає створити необхідний емоційний настрій слухачів для сприйняття твору.

Слід зазначити, що в процесі виконання пісні «Голубе Полісся» у студентів-учасників хорового колективу не тільки формуються необхідні професійні навички, співаки хору ще й отримують позитивні емоції від виконання цієї пісні, від усвідомлення того, що краса природи, оспівана в ній, є частиною рідного краю.

Таким чином, виконання музичних творів П. Г. Зуба учасниками хорового колективу сприяє формуванню та вдосконаленню в них необхідних співацьких умінь і навичок, підвищенню рівня їхньої виконавської майстерності. Крім того, пісні П. Г. Зуба мають виховний вплив на студентів-майбутніх музикантів, адже значна частина з них пробуджує любов до України.

Список використаних джерел

1. Дятлов В. О. Зуб Петро Григорович. *Енциклопедія сучасної України* : енциклопедія / ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. Т. 11. URL : <https://esu.com.ua/article13904> (дата звернення : 23.10.2022).
2. Коломоєць О. М. *Хорознавство* : навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 168 с.

Кристіна Настояща

*IV курс, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. О. В. Михайленко
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (на матеріалі творчості П. Г. Зуба)

Естетичне виховання і розвиток учнів початкових класів – актуальна проблема в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Сучасна освіта передбачає залучення дітей молодшого шкільного віку до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості дитини.

Видатні педагоги наголошували на виховних можливостях національних культурних цінностей, таких як мова, музика, живопис, прикладне мистецтво тощо. Так, В. Сухомлинський підкреслював, що протягом століть народ створював та вдосконалював певні морально-етичні норми, головними чинниками яких були повага і любов до вільної праці, ствердження ідеалів добра, краси, гуманних взаємостосунків; риси високого громадянства [6, с. 244]. Сухомлинський умів тонко підмітити можливості народних виховних засобів і мудро вплести їх у сучасну практику виховання дітей.

Кожен куточок української землі пишається своїм щедрим внеском у скарбницю мистецтва, зокрема поезії і музики. Вагомий внесок у цю скарбницю зробив П. Г. Зуб, відомий педагог, композитор, поет Чернігівщини. Ще в шкільні роки він почав писати вірші, а коли навчався у Полтавському музичному училищі імені М. В. Лисенка, почав створювати музику до них.

Збірки поезій і пісень П. Г. Зуба «Зоряний баштан», «Золотинка», «Жайворонки», «Голубе Полісся», «Хай ще зозуля кує», «Царина душі моєї», «Доля», «Жур-журавлик», «Свіча», «Дзвіниця», «Моя дорога», «Березень», «Ласкавиця», «Листопад», «Яса», «Для тебе живу» (вибрані твори), прозові книжки «Рід», «Не прокляни себе», «Початок дороги», «Дан і Леля» та ін. перейняті почуттям доброти і любові, мистецької простоти, невимушеності та щиросердечності [1, с. 7]. Саме ці якості мають позитивний вплив на виховання дітей молодшого шкільного віку.

Важливу роль в естетичному розвитку дітей відіграє музичне мистецтво. Музика, з її унікальною природою, має значний вплив на духовний світ дітей. Саме завдяки яскравим музичним образам

відбувається розвиток у дітей естетичних почуттів, формування в них естетичного ставлення до навколишнього світу. Під впливом мелодії відбувається емоційно-ціннісний розвиток дитини, формування цілісної картини світу, виховання прагнення до добра, любові до прекрасного, збереження природи, бажання служити Батьківщині.

На думку українських композиторів М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, народна пісня завжди має бути частиною змісту естетичного виховання особистості [2, с. 84]. Слід зауважити, що вагомий вплив на естетичний розвиток особистості має український фольклор. Творчий дух фольклору проникає у душу дитини, впливає на неї, збагачує красою, радістю й творчим натхненням. І. Земцовський зауважує: «Сприймаючи фольклор, слухачка аудиторія ніби відчуває себе співучасником виконавців» [2, с. 6]. Саме сприймання вже сприяє формуванню творчої активності молодих слухачів, створенню ситуації особливих комунікативних зв'язків, за умови яких відбувається обмін думками, почуттями, переживаннями. Фольклор є відкритим безперервним процесом творчості, що, як пульсатор, то розгортається, то згортається, жваво реагуючи на ситуацію [7, с. 16].

Художньо-естетичне пізнання музичного фольклору охоплює всі сфери людської психіки, активізує розвиток творчого потенціалу, розуміння прекрасного, забезпечує емоційне «злиття» здобутків загальнолюдської культури з власним «я» і в такий спосіб сприяє вихованню високодуховної особистості.

Варто зазначити, що Петро Зуб зібрав і опрацював український пісенний фольклор Київщини, Сумщини, Полтавщини, Рівненщини та Чернігівщини. Найбільш цікаві зразки народної творчості записав у Новгород-Сіверському, Козелецькому (с. Мороськ), Чернігівському (с. Золотинка) районах.

Крім того, П. Г. Зуб створював авторські пісні, багато з яких він написав у плідній співпраці з іншими відомими митцями – В. Таловирею, М. Донцем, П. Малиненком, І. Зажитьком, Л. Пашиним, Л. Хатуном, М. Томенком та ін.

У найпопулярніших піснях «Голубе Полісся» (вірші і музика П. Зуба), «Доля» (вірші О. Довгого), «Полтавський вальс» (музика П. Малиненка), «Хліб-сіль» (вірші Б. Степанюка) та ін. оспівуються люди праці, мальовнича природа рідного краю. Ці пісні з успіхом виконуються народними хоровими колективами, ансамблями бандуристів і співаками-солоїстами.

Як поезія, так і музика Петра Зуба пройняті щирістю і правдивістю відображення життя людей, краси придеснянського краю, ніжністю до матері й всього доброго на землі [3, с. 216].

Отже, багатогранна творчість П. Г. Зуба, зокрема поезія і музика, беззаперечно сприяє естетичному вихованню учнів початкових класів, формуванню високих моральних якостей особистості; пробуджує уявлення про піднесене, величне не тільки в навколишньому світі, а й у самому собі.

Список використаних джерел

1. Брик О. Зостався творчістю своєю... (про Петра Григоровича Зуба). *Деснянська правда*. 2015. 12 лютого. С. 7.
2. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями) : навч. посіб. для вищих навч. закл. культури і мистецтв I-IV рівнів акредитації. Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. 520 с.
3. Лобач О. О., Малько М. Я. Полтавські композитори: словничок-довідничок. *Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення*. Полтава : ПОШПО, 2009. С. 205–217.
4. Отич О. М. Естетико-педагогічний потенціал української народної пісні : навч. посіб. Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 1998. 35 с.
5. *Практична культурологія*. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/2sidlecka_praktychna_kulturologiya_ch1/content/roz4.html (дата звернення: 29.10.2022).
6. Сухомлинський В. А. Серце віддаю дітям. Київ : Рад. школа, 1988. 272 с.
7. Філіпчук Г. Г. Актуальність етнокультурної парадигми. *Теоретичні і методичні засади неперервної мистецької освіти*: зб. матеріалів наук.-методол. семінару. Чернівці : Зелена Буковина, 2007. С. 15–17.

Олег Васюта

*доктор мистецтвознавства, професор кафедри мистецьких дисциплін,
заслужений діяч мистецтв України
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, України*

КОМПОЗИТОРСЬКА ТА ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА ТВОРЧІСТЬ ПЕТРА ЗУБА

Творчість відомого композитора, поета і педагога Петра Григоровича Зуба є багатограним мистецьким явищем нашого краю другої половини ХХ – початку ХХІ століть [1]. Багатогранна спадщина митця збагатила культурно-мистецьке життя суспільства і стає сьогодні вагомим аргументом щодо характеристики культуротворчого потенціалу регіону вказаного періоду, зокрема й музично-виконавського.

Багато творчих колективів – приміром, Національна капела бандуристів України, чоловічий квартет «Явір», серед яких також і чернігівські (капела бандуристів імені Остапа Вересая, заслужений аматорський хор «Десна»), – постійно збагачують свій музично-виконавський репертуар творами композитора. Музика Петра Зуба є актуальною і в молодіжному середовищі. Свідченням цього є концертно-виконавська діяльність студентського хору нашого університету під керівництвом кандидата мистецтвознавства Ірини Кондратенко та інших учасників ювілейного концерту, який присвячено 90-річчю від дня народження митця.

Загалом оригінальна пісенна творчість П. Зуба у своїй більшості оприлюднена цілим рядом авторських збірок. Серед них – «Голубе Полісся» (методичні рекомендації з використанням творів композитора, 1990 р.), пісні і поезії «Хай ще зозуля кує» (1997 р.), «Ласкавиця» (2003 р.) та багато інших широко представлені в меморіальній музеї-аудиторії Петра Зуба.

Наші дослідження музичної творчості митця дозволяють зробити певні висновки. Вони полягають в тому, що творчій манері автора притаманні широка опора на народнопісенну культуру, яку він упродовж життя безперервно вивчав у всій багатобарвності її мистецького виявлення. Так, у багатьох творах композитора вельми відчутне використання і ритмомелодичних зворотів, властивих народній музиці, і ладогармонічна будова, і особливості голосоведення, що в цілому формують тематичний розвиток і стають ознакою музичного мислення. До того ж більшості пісенних творів П. Зуба властиві широке мелодичне дихання, виняткова вокальна польотність, неповторна музикальність

творчого втілення. Особлива пісенність вокальної музики, її мелодійність підкорюють слухацьку аудиторію і вводять в атмосферу синергетичної співтворчості. Насамперед, йтиметься про симбіоз «композитор-слухач», чи то «слухач-виконавець», що, зрештою є ознакою Музики з великої літери. Як слушно зауважує наш сучасник латиський композитор Раймонд Паулс: «Немає легкої, чи то серйозної, поганої чи хорошої музики». До музики можна застосовувати лише один критерій оцінки: або вона є, або її немає. Тож, важко не погодитись з таким підходом до оцінки музичного мистецтва фігуранта нашої публікації.

З цього приводу привернемо увагу до хорової поеми Петра Зуба на вірші Л. Отрюха «Лелека», яку автор присвятив відомому чернігівському музиканту Леоніду Хатуну. Яскравий тематизм твору спрямований на відтворення картин природи, а поетичний образ «Сумного Лелеки» сприймається нами як певний символ людської долі в усій багатомірності її емоційно-життєвого виявлення, що є характерним для народної пісні взагалі. Можливо, саме чисті джерела української пісні надихали автора на музичну творчість, адже професійне опанування основами фольклору він розпочав ще під час навчання в Полтавському музичному училищі імені М.В. Лисенка. Саме тоді він став активним учасником музично-фольклористичного гуртка під керівництвом відомого краєзнавця Полтавщини Михайла Фісуна. Із позицій сучасної музичної педагогіки становить інтерес навчально-методичний аспект діяльності цього учнівського угруповання. Сутність педагогічного методу М. Фісуна полягала в особливостях формування навичок фольклориста до роботи у відкритих польових умовах, що пов'язані передовсім з умінням фіксувати пісенні зразки від її безпосередніх носіїв. Як відомо, це надзвичайно складна і кропітка робота, тому Михайло Фісун запровадив в училищі поглиблений курс сольфеджіо із використанням народного багатоголосся і підголоскової поліфонії. Звідси витікає професійне ставлення Петра Зуба до фольклору як науки, як невичерпного джерела нашої духовності – що, зрештою, вплинуло на його ціннісні орієнтири як музиканта і поета.

Подальше навчання на історико-теоретичному факультеті Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, слухання лекцій Левка Ревуцького, Бориса Лятошинського, спілкування із Григорієм Верьовкою та Елеонорою Скрипчинською зміцнили професіоналізм молодого митця. Петро Зуб стає постійним учасником фольклорних експедицій на Рівненщині, Сумщині, Київщині, Полтавщині, Чернігівщині. Окремі польові записи народних пісень не втрачають своєї актуальності і в наш час. Маємо на увазі оригінальну мелодію на вірш Леоніда Глібова «Стоїть гора високая», яку він записав в с. Верби Рівненської області у 1953 році. Про це згадує сам митець: «Пригадується... такий випадок, коли я, перебуваючи на Рівненщині, почув відому пісню на «новий лад».

Літературний текст Леоніда Глібова «Стоїть гора високая» я миттю упізнав, але ж мелодія була іншою. Цю чудову і невмирущу пісню виконували на вечірці літні та молоді співаки. Вони так захоплено її співали, з такою любов'ю і насолодою, що зрозумів: вона тут живе з діда-прадіда. Я записав її» [2].

Порівняльний аналіз класичного зразка «Стоїть гора високая» як етапного у пісенно-романсовій культурі України XIX століття з оригінальною мелодією, що зафіксував Петро Зуб, може скласти зміст окремої доповіді щодо типізації музичної фольклористики та комплексного підходу до її вивчення. Зазначимо лише те, що інше «мелодичне» життя відомого літературного тексту лише підтверджує невмирущість пісенної творчості нашого народу.

Однією з вершин теоретико-фольклористичних узагальнень митця є його праця «Золота Спадщина», яка має важливе значення в історії не лише регіональної, а й вітчизняної музикології [3]. Як відомо, ця робота присвячена одному з провідних фахівців в галузі вітчизняної фольклористики, заслуженому працівнику культури України Віктору Полевику. Професійне володіння науковими методами дослідження фольклору дозволили автору праці вийти на рівень класичної науково-дослідницької вітчизняної фольклористичної літератури. Зокрема, використання історико-краєзнавчого методу наукового аналізу пісенного фольклору, що зібрав і систематизував В. Полевик (понад 5000 народних пісень Чернігівщини), надало можливість Петру Зубу відтворити реальну картину пісенної творчості регіону другої половини XX століття.

Загальна характеристика спадщини митця не буде повною, якщо ми не згадаємо про те, що його поетичне слово стало основою багатьох музичних творів. Відомі імена чернігівських композиторів Івана Зажитька, Леоніда Хатуна, Леоніда Пашина, Михайла Козака, Станіслава Першина, Лариси Забари. Хорові твори «Моя Україна» Л. Хатуна, «Україна як мати» Л. Пашина, «Сонце ходить наді мною» і «Земля» М. Козака, солоспіви «Полісся» Л. Забари та «Соната кохання» С. Першина сьогодні є надзвичайно популярними в музично-виконавському середовищі. Не втрачає своєї актуальності і музикознавча праця Петра Зуба, яку присвячено одній із фундаторок баянної культури краю Ангеліні Стризі [3]. У цій роботі відчутне глибоке розуміння й оперування різними методами музикознавчого аналізу як в аспекті музичної педагогіки, так і музичного виконавства.

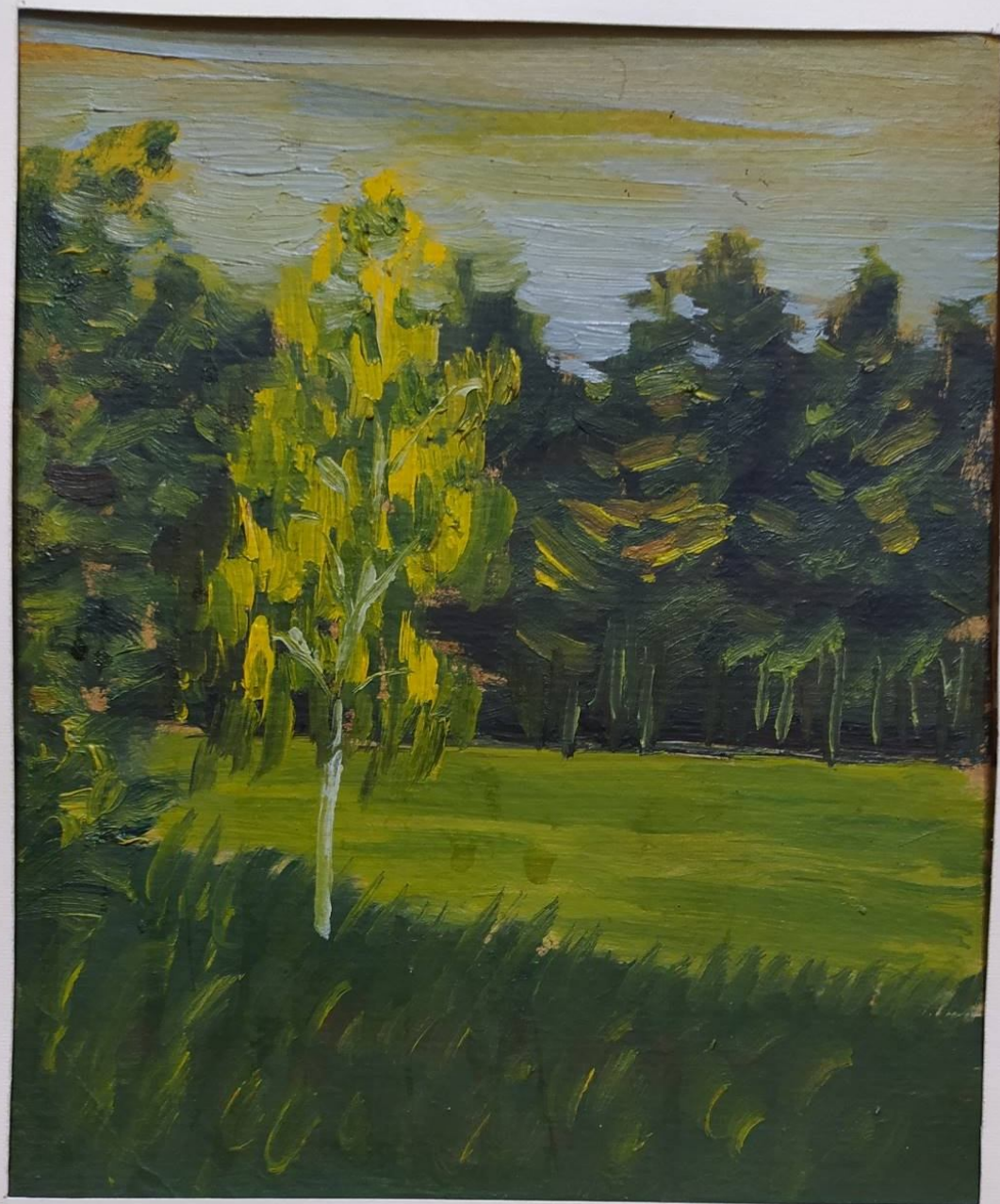
Варто також наголосити й про соціальну значущість творчості митця. Зокрема, написання Петром Зубом тексту і музики Гімну єврейської недільної школи Чернігівської єврейської спільноти стало важливою подією у зміцненні міжнаціональних культурних контактів Чернігівщини.

Отже, творчий доробок яскравої особистості – композитора, поета, фольклориста, музичного педагога, заслуженого працівника культури України Петра Григоровича Зуба має значний вплив на формування загального об'єму цілісного національно-культурного середовища другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Список використаних джерел

1. Васюта О. П. Музична культура Чернігівщини ХХ – початку ХХІ століть (композиторська творчість та виконавство). Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 284 с.
2. Зуб П. Г. Золота спадщина. Чернігів: ОЦНТ, 2000. 151 с.
3. Зуб П. Г. Ангеліна Олександрівна Стрига. Чернігів : ОНУБ імені В. Г. Короленка. 24 с.

ЖИВОПИС І ГРАФІКА ПЕТРА ЗУБА

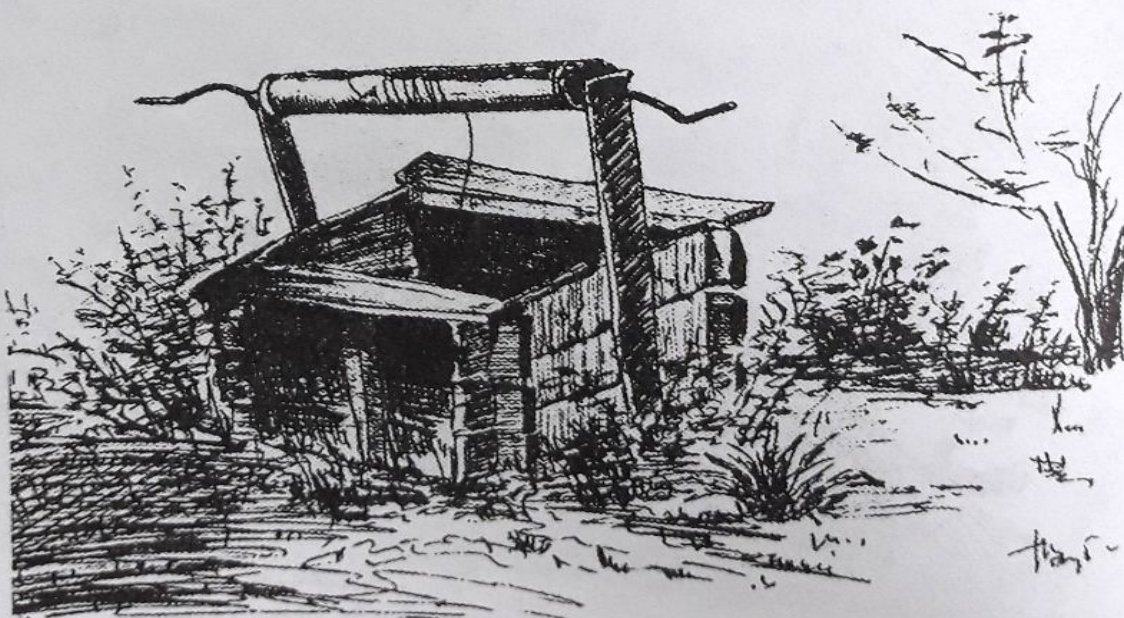

7. VII 1962. J
Надинівці

У Надинівці.
Мал. П.Зуба

Забутий колодезь.

Забутий колодезь.
Мал. П.Зуба

8. VII 68. ПЗ

Автопортрет, 1960 р.

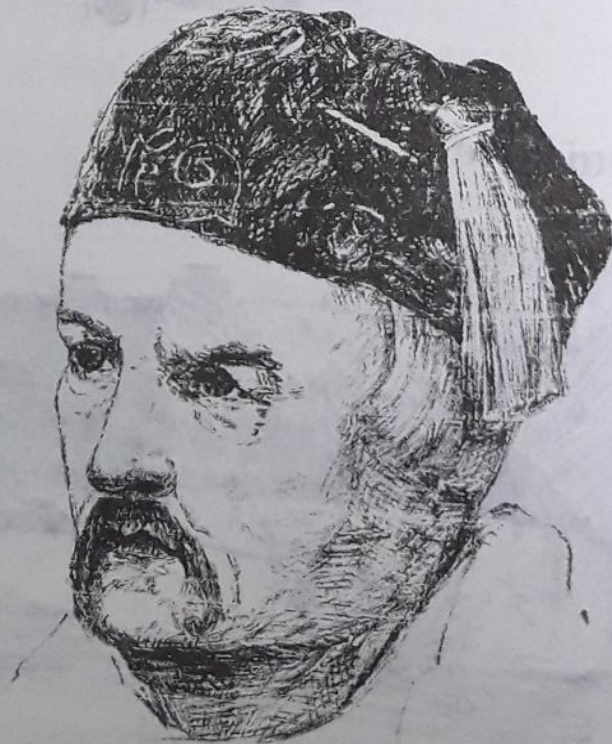

О. Гончар 1955р.
Київ, мал. П.Зуба

Валерій Сарана
мал. П.Зуба

Сестра Марія Іванівна Попади (Процюк). с.Ковалівка
13.07.54 р. мал. П. Зуба.

М.І. Глінка з мал. Короткової копія П. Зуба 29.08.57р.

Художник В. Ємець. Мал. П. Зуба

Композитор Ф. Литвиненко. Мал. П. Зуба

Ліна Костенко. Мал. П. Зуба

ЗМІСТ

<i>Олена Мамчиц</i> ДОЛЯ (до 90-річчя Петра Зуба).....	4
ПРО ПЕТРА ГРИГОРОВИЧА ЗУБА	5
<i>Ірина Хохол, Анастасія Полубень</i> МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ П. Г. ЗУБА.....	6
<i>Марія Карась, Катерина Тарасенко</i> ПОЕТИЧНЕ СЛОВО ДЛЯ ДІТЕЙ П. Г. ЗУБА	9
<i>Яна Андрієнко, Катерина Дудко</i> МОВА ДИТЯЧОЇ ПОЕЗІЇ ПЕТРА ГРИГОРОВИЧА ЗУБА	14
<i>Христина Туш</i> ОКАЗІОНАЛІЗМИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ПЕТРА ЗУБА	18
<i>Ярослава Ремез</i> П. Г. ЗУБ – ПОЕТ З ДУШЕЮ ХУДОЖНИКА	23
<i>Анастасія Жук</i> МЕТАФОРІЧНІСТЬ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ПЕТРА ЗУБА.....	26
<i>Дарія Пятьковська</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА	30
<i>Анна Губська, Діана Польшакова, Наталя Михайленко</i> ПОТЕНЦІАЛ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	32
<i>Анна Макаренко</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ П. Г. ЗУБА НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В УМОВАХ НУШ	35

<i>Галина Скоробогата</i> РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА МАТЕРІАЛІ ВІРШІВ П. Г. ЗУБА	37
<i>Єва Оліфіренко</i> ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПЕТРА ЗУБА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ-УЧАСНИКІВ ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ	39
<i>Кристіна Настояща</i> ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (на матеріалі творчості П. Г. Зуба)	42
<i>Олег Васюта</i> КОМПОЗИТОРСЬКА ТА ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА ТВОРЧИСТЬ ПЕТРА ЗУБА.....	45
ЖИВОПИС І ГРАФІКА ПЕТРА ЗУБА.....	49

ПЕТРО ЗУБ – ПОЕТ, КОМПОЗИТОР, ПЕДАГОГ

Збірник тез доповідей
науково-практичної інтернет-конференції,
присвяченої 90-річчю
з дня народження П. Г. Зуба

(м. Чернігів, 22 листопада 2022 року)

Матеріали конференції опубліковані
в електронній версії збірника і розміщені на сайті
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Комп'ютерна верстка
і макетування

– Янко Н. О.

Технічний редактор

– Полковник О. І.

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 04.05.2023 р. Формат 60×84 1/8.
Ум. друк. арк. 3,37. Обл. вид. арк. 2,75. Зам. № 044.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка,
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, тел. 941-102.
nuchk.tipograf@gmail.com